

KAASAMISTABEL Vabariigi Valitsuse otsuse juurde „Eesti seisukohad Euroopa andmeliidu strateegia ja tehisaru rakendamise strateegia kohta”

Nr	Partner	Märkus, ettepanek või kommentaar	Arvestamine
1.	Riigi Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia Keskus	Toetame mõlema strateegia üldisi eesmärke, sealhulgas andmete kvaliteedi tõstmist, turvalise taaskasutuse tagamist ning tehisaru vastutustundliku ja läbipaistva rakendamise põhimõtete järgimist. Nõustume, et andmehalduse ja tehisaru poliitikaid tuleb käsitleda ühtse raamistikuna, kuna kvaliteetsed, ajakohased ja usaldusväärsed alusandmed on eelduseks toimivale ning ohutule tehisarule.	Arvestatud.
2.		Arvestada tuleb sellega, et Eesti avaliku sektori infosüsteemid on valdavalt tsentraalselt hallatud ning kompetents koondunud. EL-i raamistik peaks olema piisavalt paindlik, et arvestada liikmesriikide erineva arenguastme, infosüsteemide korralduse ja ressursibaasiga. Eesti jaoks on kriitiline, et EL tasandi regulatsioonid ei looks täiendavaid bürokraatia- ega raportikohustusi, mis dubleerivad juba toimivaid riiklikke protsesse. Samuti on andmeruumide loomisel oluline tagada, et riigil säiliks kontroll oma andmete kasutamise üle, sealhulgas metaandmete, juurdepääsu- ja kasutuspoliitikate tasandil	Arvestatud. Andmeliidu strateegia ei näe ette täiendavat raporteerimiskohustust. (Andme)suveräänsus, ehk andmevaldajate kontroll oma andmete üle, on juba andmeliidu strateegias väga olulisel kohal.
3.		Andmeliidu strateegia rõhutab vajadust tagada turvalised juurdepääsumehhanismid ning selged andmehalduse põhimõtted, sh üheselt määratletud rollid ja ligipääsutasemed. Tehisaru rakendamisel muutub see veelgi olulisemaks, kuna tehisaru süsteem pääseb kõikide andmeteni, millele kasutajal on juurdepääs. Kui juurdepääsuõigused on liiga laiad või halvasti hallatud, võivad tehisaru süsteemid töödelda ja kokku viia teavet, mis ei ole ametniku tööülesannete täitmiseks vajalik, mis omakorda suurendab nii turvariski kui ka õiguslikku riski.	Arvestatud. Kommentaar puudutab andmehalduse ja –turbe praktilist rakendamist ja on kooskõlas andmeliidu strateegia põhimõtete ning Eesti seisukohtadega.

4.		<p>Sektoripõhiste andmeruumide kasutuselevõtt toob kaasa täiendavaid turvariske. Kui üks süsteem või organisatsioon ei vasta nõutud turva- ja andmekvaliteedistandarditele, võib see ohustada kogu andmeruumi – haavatavused ja vigased andmed võivad kanduda üle teistele osalistele. Seetõttu on oluline kehtestada ka selged ja ühtsed eeltingimused, millele infosüsteemid peavad vastama enne liitumist andmeruumiga, näiteks kohustuslik sõltumatu turvahindamine. Samas tuleb arvestada Eesti väiksuse ja piiratuma spetsialistide ressursiga, mistõttu peavad nõuded olema proportsionaalsed ning rakendatavad ka väiksema halduskoormuse võimekuse korral.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Andmeruumide arendamisel on turvalisus ja usaldusväärsus ülimalt olulisel kohal, vastavad põhimõtted on toodud nt andmeruumide standardmudelil (data spaces blueprint) ja pole mõistlik katta strateegia või õigusandluse tasandil.</p>
5.		<p>Andmeruumide ja tehisaru kasutuselevõtu puhul tuleb pöörata oluliselt enam tähelepanu alusandmete kvaliteedile ja täpsusele. Vigased, aegunud või manipuleeritud andmed võivad tekitada ulatuslikke süsteemseid vigu, põhjustada õigusvastaseid otsuseid ning vähendada usaldust avaliku sektori teenuste vastu. Seetõttu on oluline luua lihtsad ja ühtsed mehhanismid valeandmetest teavitamiseks ning vajadusel ka teavitamaks neid osapooli, kes on juba ekslikke andmeid kasutanud. Eriti tuleb tähelepanu pöörata andmete sihiliku manipuleerimise ennetamisele ja erinevatele data poisoning ründevariantidele, mis võivad mõjutada nii treeningandmeid kui ka operatiivseid otsustusmudeleid.</p> <p>Kuigi strateegiad käsitlevad põhjendatult andmete kättesaadavust ja taaskasutust, on andmete säilitamise, kustutamise ja elutsükli haldamise käsitus vähem reguleeritud. Andmeruumide ja tehisaru laiapõhise kasutuselevõtu kontekstis on hädavajalik luua selgem raamistik ka andmete elutsükli juhtimiseks – sealhulgas 2/2 läbipaistvad säilitustähtajad, andmete minimaalsuse põhimõtte järgimine ning mehhanismid andmete</p>	<p>Andmekvaliteedile pöörab andmeliidu strateegia juba piisavalt tähelepanu, mh tuuakse välja eesmärk luua ühtne andmekvaliteedi standard.</p> <p>Eesti seisukohti on täiendatud andmete elutsükli põhimõtete ühtlustamise vaatega.</p>

		kustutamiseks ka tehisaru süsteemidest, kus need võivad olla talletunud mudelite parameetritesse või treeningkorpustesse.	
6.		Lisaks teeme ettepaneku, et tehisaru strateegia võiks rohkem kajastada oskuste omandamise vajadust varases kooliastmes ja ümberõppimise vajalikkust tööturul. 3.2 toob välja soovitusi, aga võiks kaaluda ka seda, kas riik peaks teatud juhtudel sellist õpet ise tagama.	
7.	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>1. Andmete kättesaadavus</p> <p>Toetame eesmärki laiendada tehisintellekti arendamiseks vajalike andmete kättesaadavust ning parandada nende kasutusvõimalusi. Ettevõtjate igapäevane kogemus näitab siiski, et peamine kitsaskoht ei seisne andmete formaalses puudumises, vaid nende killustatuses, ebastandardsetes formaatides ja piiratud ligipääsus. Andmeliidu strateegias rõhutatud andmeruumid ja tehnilised lahendused saavad olla tõhusad vaid siis, kui need loovad reaalse ja prognoositava ligipääsu kvaliteetsetele andmetele.</p>	Arvestatud. Valdkondades ja -üleselt andmemudelite ja formaatide ühtlustamine ongi andmeruumide eesmärk.
8.		<p>2. Koosvõime ja ühekordse küsimise põhimõte</p> <p>Ettevõtjate seisukohast on andmete ühekordse küsimise põhimõtte järjepidev rakendamine ning süsteemidevahelise koosvõime tagamine keskse tähtsusega. Kui andmeid kogutakse ja esitatakse korduvalt erinevates vormides, suureneb halduskoormus ning väheneb ettevõtete võimekus uusi lahendusi arendada.</p> <p>Tehisintellekti lisandväärtus tekib sageli erinevate süsteemide, näiteks e-kaubanduse platvormide, ettevõtte ressursside planeerimise (ERP) tarkvara lahenduste, logistika- ja turundussüsteemide, vahelises integratsioonis. Strateegiate rakendamisel tuleks seetõttu pöörata tähelepanu sellele, et tehnilised standardid lihtsustaksid integratsiooni, mitte ei looks uusi kohandamiskohustusi ja üleminekukulusi. Koosvõime peab olema praktiline ja ettevõtja jaoks majanduslikult teostatav.</p>	Arvestatud. Eesti seisukohti on täiendatud RTE ja once-only teemade olulisuse rõhutamiseks.
9.		3. Regulaatiivne selgus	Arvestatud.

	<p>Toetame eesmärki ühtlustada ja lihtsustada ELi andme-eeskirju ning vähendada dubleerimist. Ettevõtjate jaoks on õigusselgus ja prognoositavus investeerimisotsuste tegemisel olulise tähtsusega. Mitme paralleelse regulatsiooni, sealhulgas andmekaitsenormide, andmemääruse, sektoripõhiste õigusaktide ja tehisintellekti regulatsiooni, koostoime võib praktikas osutuda keerukaks.</p> <p>Strateegiate edukus sõltub sellest, kas rakendamise käigus väljatöötavad juhised ja näidistingimused on ettevõtjatele piisavalt selged, et need aitaksid ettevõtjatel nõudeid ühtselt mõista ja kohaldada. Regulaatiivne lihtsustamine peab vähendama ebakindlust, mitte looma täiendavat tõlgendamisruumi. Eriti oluline on tagada, et horisontaalsed ja valdkondlikud õigusaktid oleksid omavahel kooskõlas ning ei tekitaks vastuolulisi kohustusi.</p>	<p>EL regulatsioonide selguse ja samas praktilise rakendatavuse rõhutamine on juba Eesti seisukohtades sees.</p>
10.	<p>4. Andmekvaliteet</p> <p>Tehisintellekti lahenduste arendamise eelduseks on ligipääs kvaliteetsetele andmetele ning võimalus neid turvaliselt kasutada. Toetame strateegilist lähenemist andmekvaliteedile, kuid rõhutame, et kvaliteedinõuded peavad olema riskipõhised ja proportsionaalsed. Erinevates sektorites ja andmestikes on erinevad vajadused ning jäikade nõuete kehtestamine võib kaasa tuua ebaproportsionaalse koormuse, eriti väiksematele ettevõtjatele.</p> <p>Oluline on, et andmekvaliteedi parandamine ei muutuks iseseisvaks eesmärgiks, vaid toetaks tegelikku andmete kasutatavust innovatsioonis. Samuti peab olema selge, kuidas ettevõtjad saavad turvalises ja õiguspärases raamistikus andmeid kasutada toodete arendamiseks ja testimiseks.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Eesti seisukohad standardiseerimise osas on laiendatud ebaproportsionaalse koormuse vältimise ja praktilise rakendatavuse vaatest.</p>
11.	<p>5. Andmelaborid ja turu toimimine</p> <p>Andmelaborite kontseptsioon, mille eesmärk on aidata ettevõtjatel andmeid koondada, töödelda ja kasutada tehisintellekti arendamiseks, on tervitatav. Ettevõtjate vaatest on oluline, et sellised struktuurid täidaksid selgelt määratletud turupuudujääki, näiteks olukordades, kus andmete jagamine ei toimi või kus puudub vajalik tehniline kompetents.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Vastav seisukoht on juba olemas.</p>

		Samas tuleb vältida olukorda, kus andmelaborid hakkavad dubleerima erasektoris juba pakutavaid andmeteaduse ja tehisintellekti arendusteenuseid. Riiklikult või ELi vahenditest toetatud struktuurid ei tohiks vähendada erasektori investeerimisvalmidust. Läbipaistvad ligipääsutingimused, selge rollijaotus ja majanduslik jätkusuutlikkus on siin võtmetähtsusega.	
12.		<p>6. Rahvusvahelised andmevood</p> <p>Ettevõtjate jaoks on oluline, et ELi andmepoliitika toetaks sujuvat ja prognoositavat piiriülest andmevahetust. Tehisintellekti lahenduste arendamine ning turustamine toimub sageli rahvusvahelises koostöös ning ebaselgus andmete edastamise tingimustes võib piirata ettevõtete kasvuvõimalusi. Toetame eesmärki, tugevdada ELi positsiooni rahvusvahelises andmemajanduses, kuid peame oluliseks, et rahvusvahelise andmeedastuse reeglid oleksid selged, ühtselt kohaldatavad ning ei looks ettevõtjatele täiendavat õiguslikku ebakindlust. Tasakaal avatuse ja strateegiliste huvide kaitse vahel peab olema proportsionaalne ning võimaldama Euroopa ettevõtjatel tegutseda globaalsel turul konkurentsivõimeliselt.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Eesti seisukohad seavad küll esiplaanile Eesti ja ELi digitaalse suveräänsuse, kuid rõhutavad, et see ei tähenda isolatsiooni ja proteksionismi vaid võimaldavad ka andmete vahetust usaldusväärsete kolmandate osapooltega.</p>
13.		<p>Toetame nii andmeliidu strateegia kui ka tehisintellekti kasutamise strateegia üldist suunda ja eesmärki- tugevdada Euroopa konkurentsivõimet. Ettevõtjate seisukohast sõltub strateegiate edu eelkõige sellest, kas nende rakendamine loob realselt toimiva keskkonna, kus andmed on kättesaadavad ja kasutatavad, regulatiivne raamistik on selge ja ühtne ning tehnilised lahendused lihtsustavad, mitte ei muuda ettevõtete igapäevast tegevust keerukamaks.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Kaasamine ja praktilisus on Eesti seisukohtade fookus.</p>
14.	Riigi Infosüsteemi Amet	<p>Tehisaru rakendamise strateegia üldine suund on tervitatav, kuna see nihutab fookuse uute regulatsioonide loomiselt tehisaru tegelikule ja praktilisele kasutuselevõtule. Positiivne on, et strateegias rõhutatakse</p>	<p>Arvestatud.</p>

		väikese ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) toetamist, avaliku sektori olulist rolli ning vajadust tagada tehisaru turvaline ja usaldusväärne kasutamine.	
15.		<p>Samas jääb strateegia mitmes aspektis üsna üldiseks ning praktilised rakendusjuhised ei ole piisavalt selgelt välja toodud. Selleks, et strateegia eesmärgid realiseeruksid igapäevases praktikas, oleks vajalik suuremat selgust konkreetsete rakenduse mehhanismide osas.</p> <p>Eesti võiks strateegia edasiarendamisel teha kaks ettepanekut:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. EL tasandil oleks vaja luua selged ja praktilised juhendmaterjalid ettevõtetele ja avalikule sektorile tehisaru lahenduste kasutuselevõtuks. Standardiseeritud riskihindamise mudelid, andmehalduse põhimõtted ning näidisprotsessid aitaksid eriti VKEdel AI-lahendusi kiiremini, turvalisemalt ja väiksema halduskoormusega rakendada. Ühtsed juhised aitaksid vähendada ka tõlgendamisruumi ning suurendada õiguskindlust. 2. Strateegias tuleks senisest enam rõhku panna tehisaru-alaste oskuste arendamisele. Lisaks rahastusmeetmetele peaks Euroopa Liit toetama ühiseid koolitusprogramme ning praktilisi õppeplatvorme, mis aitaksid nii juhtidel kui ka spetsialistidel paremini mõista tehisaru võimalusi, piiranguid ja riske. Ilma piisavate oskusteta ei jõua strateegilised eesmärgid reaalsesse kasutusse ega loo oodatud majanduslikku ja ühiskondlikku mõju. 	
16.		Samuti soovime rõhutada, et juhul kui strateegia raames lisanduvad uued sertifitseerimis- või turvanõuded, peab Eesti vaatest olema selgelt arusaadav nende seos juba olemasoleva reguleeritud keskkonnaga. Oluline on vältida kattuvaid auditeid, dubleerivat aruandlust ning liigset halduskoormust, mis võiks pidurdada nii innovatsiooni kui ka tehisaru laiemat kasutuselevõttu.	Teadmiseks võetud.

17.	Andmekaitse Inspeksioon	<p>Pseudonüümimine ja anonüümimine. Pseudonüümimise ja anonüümimise piiritlemine vajab strateegias täpsustamist. Digivaldkonna koondpaketi ettepanekuga soovitakse viia sisse võimalus, et teatud juhtudel ei pruugi pseudonüümitud andmed olla käsitletavad isikuandmetena konkreetse andmevaldaja vaates, kusjuures täpsemad tingimused soovitakse määrata Komisjoni rakendusaktiga. Samas on Euroopa Andmekaitseinspektor (EDPS) rõhutanud digivaldkonna koondpaketi ettepaneku ühisarvamuses, et selline lähenemine võib minna vastuollu Euroopa Kohtu praktikaga ning tekitada ohtliku pretsedendi, kus rakendusakt mõjutab sisuliselt isikuandmete mõiste ulatust ja seeläbi ka isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kohaldamisala. Seetõttu on vajalik üheselt selge ja objektiivne raamistik, mis määratleb, millal pseudonüümimine on praktikas piisav ning kuidas välditakse olukorda, kus andmete õiguslik staatus sõltub liigselt subjektiivsest hinnangust ja tekitab taastuvastuse riski. Kuigi digivaldkonna koondpaketi ettepanekuga kavandatakse anda Komisjonile volitus anda välja rakendusakt pseudonüümimise selgitamiseks, puudutab see eeskätt piiri isikuandmete ja konkreetse andmekaitse meetme vahel, mitte aga pseudonüümitud ja anonüümsete andmete eristust, seega ei teki endiselt selget kriteeriumit, millal tuleb andmeid pidada täielikult anonüümseteks. See tähendab, et seadusandlikus raamistikus puudub jätkuvalt andmete anonüümseks pidamise standard, mida praktikasse rakendada. Isikuandmete ja isikustamata andmete eristamist ei saa taandada üksnes andmevaldaja subjektiivsele hinnangule selle kohta, kas tal on mõistlikult tõenäolised vahendid isiku tuvastamiseks. Selline lähenemine võib viia selleni, et sama andmestik on ühe osapoole jaoks anonüümne, kuid teise jaoks pseudonüümitud (st jätkuvalt isikuandmed), mis vähendab õiguskindlust. Seetõttu on vaja objektiivseid ja tõendatavaid kriteeriume, mille tulemusena saaks andmetöötaja tõsikindlalt väita, et andmed on anonüümised.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p> <p>Antud seisukohad on digivaldkonna koondpaketi raames juba esitatud.</p>
-----	-------------------------	---	---

18.	<p>Tehisandmed Tehisandmetega seoses leiab AKI, et tervitatav on näha strateegia rõhuasetust privaatsust tagavate tehnoloogiate (PET) kasutamisele. Strateegia näeb andmelaborites ette töövahendid ning eksperditeadmised tehisandmete genereerimiseks, valideerimiseks ja võrdlemiseks. Strateegia kirjeldab andmelaboreid kui turvalisi keskkondi, mis pakuvad praktilisi tööriistu ja tuge isikuandmete kaitseks kasutatavate võtete rakendamiseks. Sealhulgas nähakse andmelaborite teenustena ette tehisandmete loomine ja valideerimine tehisaru treenimiseks ja testimiseks. Samas vajab täpsustamist väide, et tehisandmed täiendavad anonüümimismeetmeid. Tehisandmed ei ole anonüümimise lisakiht, vaid üks võimalikest meetoditest privaatsusrisiki vähendamiseks ja anonüümsuse saavutamiseks. Strateegias endas on tehisandmete genereerimine paigutatud teistest kaitsemeetmest eraldi (koos on sellised meetodid nagu pseudonüümimine, anonüümimine ja diferentsiaalprivaatsus), mistõttu on täpsem käsitleda tehisandmeid kui alternatiivset või täiendavat lahendust sõltuvalt kasutusjuhust, mitte kui anonüümimise täiendust. Tehisandmete kasutamine vajab õiguslikke ja tehnilisi täpsustusi, sest tehisandmete genereerimine ei taga alati tegelikku anonüümsust, eriti väikeste, haruldaste või muul viisil tundlike andmestike korral. Väikeste (nt harvikaigused) ja äärmuslike juhtumite puhul võib jääda alles taastuvastamise risk või võib andmetes säilida unikaalne teave, mis võimaldab isiku taas tuvastamist. Ka sünteetiliste andmete käsitleused rõhutavad, et kui tehisandmeid ei genereerita ja hallata hoolikalt, võivad need lekitada tundlikku infot, võimendada algandmete kallutatust või olla otsuste tegemisel eksitavad. Strateegia küll rõhutab kvaliteeditagamise ja dokumenteerimise olulisust, kuid vajab konkreetseid, rakendatavaid kriteeriume. Selgemalt tuleks määratleda, millistel tingimustel võib tehisandmeid pidada anonüümseteks, olles seega väljaspool IKÜM kohaldamisala. Praktikas on määrav küsimus, kas ja millisel tasemel jääb alles andmesubjekti taastuvastamise risk, eriti juhul, kui tehisandmed on loodud tegelike isikuandmete põhjal. Strateegias võiks seetõttu täpsustada, milliseid tehnilisi ja meetoodilisi kriteeriume kasutatakse anonüümsuse hindamisel ning kuidas arvestatakse</p>	<p>Osaliselt arvestatud.</p> <p>Eesti seisukohad rõhutavad vajadust vaadata privaatsust tagavaid tehnoloogiaid tervikuna, mitte eristada tehisandmeid ja teisi tehnoloogiaid.</p> <p>Taastuvastamise riski eraldi rõhutamine ei ole Eesti seisukohtade mõttes oluline, kuivõrd see on tavapärane osa kõikide PETide rakendamisest.</p>
-----	--	--

	<p>tehisintellektist tulenevaid riske (nt võib mudel info meelde jätta ja sellest tulenevalt võib olla lekkeoht). Ilma selliste selgete kriteeriumideta võib tekkida ebaühtlane praktika, kus tehisandmeid kvalifitseeritakse anonüümseks pelgalt nende tehniliku päritolu tõttu, kuigi tuvastatavuse risk ei pruugi olla sisuliselt maandatud. Lisaks vajab selgitamist tehisandmete loomise protsessi õiguslik käsitus. Isegi kui lõpptulemusena loodud andmestik on anonüümne, võib genereerimise etapis toimuda isikuandmete töötlemine, millele kohaldub IKÜM koos kõigi sellest tulenevate nõuetega. Seega tuleks selgemalt eristada sisendandmete töötlemise etappi (kus on vaja õiguslikku alust, eesmärgipärasust, minimaalsust ja turvameetmeid) ja väljundandmestiku staatust (kas anonüümne või endiselt isikuandmete alla kuuluv). Ilma selle eristuseta võib praktikas kujuneda väärarusaam, et tehisandmete kasutamine vabastab automaatselt andmekaitseõuetest, kuigi tegelik risk ja töötlemistoimingud võivad paikneda just genereerimise ja valideerimise faasis.</p>	
19.	<p>Andmelaborid Andmelaborite õiguslik roll vajab täiendavat selgitust, kuna strateegias kirjeldatakse andmelaboreid kui keskseid pseudonüümimise ja andmetöötluse teostajaid, ent ei ole selge, kas nad tegutsevad vastutava töötleja, volitatud töötleja või ühise vastutava töötlejana. Ebakindlus rollide osas tekitab riske ka andmesubjektide õiguste tagamisel. Seetõttu on vaja täpsustada, millised on andmelaborite õigused ja kohustused andmete töötlemisel. Läbipaistvuse tagamine andmesubjektide jaoks eeldab selget regulatiivset raamistikku ja praktilisi mehhanisme olukorras, kus andmelaborites toimub ulatuslik pseudonüümimine, tehisandmete loomine või andmete koondamine. Tuleb määratleda, millisel õiguslikul alusel selline töötlemine toimub, kuidas täidetakse teavitamiskohustust ning millises ulatuses on andmesubjektidel võimalik saada arusaadavat teavet töötlemise eesmärkide ja mõjude kohta. Eriti oluline on hinnata, kas ja kuidas on tagatud andmesubjekti õigused. Samuti tuleb selgitada, kas ja kuidas vastab andmelaborite tegevus õiguspärasuse, minimaalsuse ja</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Eesti seisukohtades on käsitletud vajadust täpsustada andmelaborite rolli laiemas andmete ökosüsteemis.</p>

	<p>eesmärgipärasuse põhimõtetele. Lisaks tuleb hinnata riski, et andmelaboritest kujuneb keskne andmekogum, kuhu koondub suur hulk erinevatest allikatest pärinevaid andmeid. Selline koondumine võib suurendada nii turvariske, sh volitamata juurdepääsu või andmeleket. Mida suurem ja mitmekesisem on andmestik, seda suurem on ka tagasituvastamise oht, eriti kui erinevaid andmekihte on võimalik omavahel ristkasutada. Seetõttu on vajalik läbi viia põhjalik andmekaitsealane mõjuhindang ning selgelt piiritleda andmete säilitamise tähtsajad ja juurdepääsuõigused.</p>	
20.	<p>Isikustamata andmete edastamine kolmandatesse riikidesse On tervitatav, et strateegia kohaselt hakatakse kaitsma ka isikustamata andmete kolmandatesse riikidesse edastust. Strateegia kohaselt on plaanitud 2026. aasta II kvartalis avaldada suunised, kuidas hinnata ELi üksuste kohtlemist kolmandate riikide poolt, ning 2026. aasta I kvartalis töötada välja andmelekkevastane meetmepakett. See loob olulise kaitsemeetme olukordadeks, kus edastatavateks andmeteks pole ainult isikuandmed. Küll aga võib isikuandmete kaitse seisukohast probleemseks osutuda, kui digivaldkonna koondpaketi ettepaneku tulemusel hakatakse pseudonüümitud andmeid teatud juhtudel käsitlema isikustamata andmetena. Sellisel juhul tekib reaalne oht, et IKÜMiga ettenähtud kolmandatesse riikidesse edastamise range raamistik (IKÜM V peatükk) ei rakendu, kuna selle peatüki kohaldamine eeldab, et edastatavad andmed on isikuandmed. Seetõttu on EAKN ja EDPS digivaldkonna koondpaketi ettepaneku ühisarvamuses rõhutanud, et koondpaketi ettepanek mõjutab otseselt IKÜM-i kohaldamisala ja tulemuseks võib olla kaitsetaseme ebaühtlus. Kuigi praktikas võib ette tulla olukordi, kus teatud andmestik liigitatakse isikuandmete asemel isikustamata andmeteks, on positiivne, et strateegia järgi plaanib Komisjon tugevdada kaitset ka rahvusvaheliste andmevoogude kontekstis, sh töötada välja andmelekkevastase meetmepaketi ja suunised kolmandate riikide kohtlemise hindamiseks. Seetõttu võib andmete mõningane kaitse laieneda ka isikustamata kujul,</p>	Arvestatud.

		mis on tervitatav, arvestades isikustamata andmete kaitse kasvavat tähtsust kolmandatesse riikidesse edastamisel, kuivõrd ka isikustamata andmeid on võimalik isikustada või kasutada inimese või ettevõtte kohta järelduste tegemiseks, eriti riikides, kus riigiasutustel on lai juurdepääs andmetele.	
21.	Vandeadvokaat Kaido Loor	<p>Viitan lisatud kutsele. Olen püüdnud aru saada „Tehisintellekti kasutamise strateegiast“ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0723, kuid tuleb tunnistada, et tegemist on ülejuhitud ülalt-alla initsiatiiviga, mille skoop on hoomamatu. Selle asemel (või lisaks) oleks vaja praktilisi (alt-üles) lahendusi, mis päriselt sobiksid VKE-dele:</p> <p>AI (tänapäeval tavaliselt siis keelemudelite) teenusepakkujatele keeldu säilitada kasutajatelt tasulise teenuse pakkumisega kogutud andmeid rohkemaks kui vastuse andmiseks; st tasulise teenuse pakkuja peab kustutama kõik, mille hoidmisega kasutaja selgelt nõus ei ole;</p> <p>Sellega saavutaksime teenuse suurema kasutamise; täna hoiab AI levikut ärides tagasi konfidentsiaalsete andmete (teenusepakkuja kaudu) lekkimise hirm; kui selle hirmu saaks maha (ja seda saab õiguskord leevendada), leviks ka AI teenused paremini;</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p> <p>Juhime tähelepanu, et tasulistele materjalidele kohaldub ka valdkondlik õigus, sh intellektuaalse omandi õigus. Seda AI määrus ei muuda. Sensitiivuse eemaldamiseks andmetest AI treenimisel soovitame kasutada privaatsustehnoloogiaid Sellekohane seisukoht koostatud.</p>
22.		Keelata ja kriminaliseerida teenusepakkuja kogutud/säilitatud andmete lubamatu avalik avaldamine (teenusepakkujate andmehoidlate lekke kaudu ärisaladuste levimise riski vähendamiseks). See on natuke nagu pangasaladus (siis kui pangasaladus veel saladus oli: vahet pole, kelle käes see on, see on saladus ja ei tohi avaldada, isegi kui avaldaja on ajakirjandus, sotsiaalmeediaettevõtja vms);	Teadmiseks võetud.
23.		<p>Kui ülaltoodud garantiid oleks olemas, siis võiks õigusnorm ka lubada isegi (kolmanda isiku) ärisaladuse avaldamist nt. EL-is asuvale AI teenuse pakkujale; sellel oleks 3 efekti:</p> <p>Kasutajat ei saaks vastutusele võtta kolmanda isiku ärisaladuse „avaldamise“ eest AI teenuse ostmise käigus;</p>	Teadmiseks võetud.

		AI teenuse levik suureneb, väheneb (de)anonümiseerimise kulu ja sellest tulenev ebatäpsus; AI teenuse pakkujad pakuvad AI teenust EL-i tegevuskoha kaudu (andmekeskused Euroopasse).	
24.	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Peame oluliseks ettepanekus esile toodud tehisaru andmetele juurdepääsu laiendamist, et tagada ettevõtetele juurdepääs innovatsiooniks vajalikele kvaliteetsetele andmetele. Tuleb jätkata andmete ühekordse küsimise põhimõtte rakendamist ja tagada andmete koosvõime, et neid oleks võimalik taas- ja riskasutada. Peame oluliseks edendada tehisaru kasutuselevõttu ja innovatsiooni kogu Euroopas. Oluline on jätkata erasektori andme- ja tehisarupõhiste teenuste arendamist kogu ettevõtte ja teenuse elukaare vältel.	Arvestatud Eesti seisukohad laiendatud once-only ja RTE aspektidega.
25.		Eesti poolt oleme pidanud oluliseks andmete kasutamise ja luua seeläbi tulevikukindla andmemajanduse. Eesti vaates oleme pidanud vajalikuks seada tingimused ja tagada, Eestis hallatakse, taaskasutatakse ja väärindatakse andmeid, võimaldades andmepõhist otsustamist, vähendades halduskoormust, vältides dubleerimist ja luues uusi innovatsioonivõimalusi ettevõtetele, teadlastele ja avalikule sektorile et.	Arvestatud
26.		Toetame eesmärki ühtlustada EL andme-eeskirjad ja lihtsustada nõuete täitmist, et tagada ettevõtjatele õigusselgus ning vähendada halduskoormust ja kulusid. Selgitus: EL õigusaktidest tuleneva koormuse vähendamine on olnud Eesti kauaaegne prioriteet. Seega saame nõustuda kavatsusega ühtlustada ja lihtsustada EL andmeeeeskirju, tagades samal ajal õigusaktide eesmärkide jätkuva täideviimise. Samuti tervitame Euroopa Komisjoni plaani kehtestada andmevaldkonnas täiendavaid juhendeid, näidistingimusi jne, et tagada ettevõtjatele õigusselgus ja hõlbustada nõuete täitmist.	Arvestatud
27.		Peame oluliseks tagada EL huvide ja väärtuste kaitse rahvusvahelistes digikaubandussuhetes ning toetame andmevaldkonnas koostöö edendamist strateegiliste partneritega.	Arvestatud

		<p>Selgitus: Eesti peab oluliseks digikaubanduse edendamist ja toetab ambitsioonikate digikaubanduse peatükkide ja lepete sõlmimist EL käimasolevatel ja tulevastel läbirääkimistel. Selgete ja prognoositavate reeglite kokkuleppimine hõlbustab ettevõtjatele piiriülest kaubandustegevust ja sellega kaasnevat andmevahetust, kuid lisaks reeglite kehtestamisele on tähtis tagada ka nende tõhus rakendamine ja jõustamine. Seega saab Eesti nõustuda teatistes toodud kavatsusega aktiivsemalt jõustada EL huvisid ja väärtuseid kaubandussuhetes kolmandate riikidega, mis puudutab andmenõudeid (nagu andmelokaliseerimise nõuded või turulepääsu piirangud). Peame oluliseks vähendada põhjendamatuid takistusi EL ettevõtjatele ning tagada EL regulatiivne autonoomia, sealhulgas ELi võime kujundada ja ajakohastada andmeid puudutavaid reegleid Samuti toetame koostöö edendamist EL strateegiliste partneritega, et arendada turvalisi piiriüleseid andmevooge.</p>	
28.	Siseministeerium	<p>Tulenevalt Riigikantselei resolutsioonist 2-5/25-02368 edastab Siseministeerium arvamuse Justiits- ja Digiministeeriumile Euroopa Liidu (edaspidi EL) andmeliidu strateegia ja tehisaru rakendamise strateegia kohta, COM(2025) 835 ning COM(2025) 723. Ülevaate koostasid Siseministeeriumi EL ja välissuhete osakond, strateegia- ja arendusosakond, digi- ja teabehaldusosakond ning sisejulgeolekuosakond (info@siseministeerium.ee).</p> <p>Arvamuse edastas ka Kaitsepolitsei amet, kelle seisukoht on arvestatud Siseministeeriumi ülevaatesse. Valdkondade eest vastutab Siseministeeriumi kantsler Tarmo Miilits (tarmo.miilits@siseministeerium.ee).</p>	Teadmiseks võetud
29.		<p>Siseministeerium toetab välja töötatud strateegiaid. Teatiste põhiohk on eesmärgi saavutamisel, kus andmed liiguvad EL-is turvaliselt, õiglaselt ja tõhusalt, toetamaks tehisaru arendust ja kasutuselevõttu. Strateegiatega ei looda uusi reegleid, vaid eeldatavasti püütakse olemasolevaid raamistikke täiemahuliselt rakendada.</p>	Teadmiseks võetud

		<p>Strateegiatega rõhuasetus väljendub märksõnade „kiirus“, „usaldusväärsus“, „turvalisus“ rohkem kasutusest. Samuti keskendutakse andmete liikumisele, lähtudes lähenemisest, mida rohkem andmeid, seda paremad tulemused tehisarude arendamisel ja kasutamisel. Samas ei ole keskne väljakutse täna mitte andmete olemasolu või nende rohkus, vaid nende kasutus ja ligipääs: kes tegelikult andmeid näeb, milleks kasutab, kas mudel „mäletab“ midagi, mida ta ei tohiks jne. Need küsimused jäävad ka neis strateegiates käsitlemata või varjuvad deklaratiivsete mõistete – „trust“, „safeguards“ jne – taha.</p>	
30.		<p>Kokkuvõtvalt on igati tervitatav, et püütakse raamistada EL-i ökosüsteemi või ergutada liikmesriike juba kehtivaid õigusakte rakendada või investeerima tehisarude lahendustesse. Samas on esitatud strateegiates teatistele omaselt üsna suur hulk deklaratiivsust, mille tõttu on vajalik edasiste õiguslikult siduvate õigusaktide välja töötamine, et luua praktilisi, konkreetselt raamistatud meetmeid ja lahendusi.</p>	Arvestatud
31.	Sotsiaalministeerium	<p>Toetame Euroopa Komisjoni „Apply AI Strategy“ eesmärki kiirendada tehisintellekti (TI) kasutuselevõttu strateegilistes sektorites, sealhulgas tervisevaldkonnas. Toetame algatust üle vaadata ja otsida lihtsustuskohti erinevates EL andmete valdkonda reguleerivates aktides ja GDPR-is.</p>	Arvestatud
32.		<p>Peame oluliseks jätkata EL tasandil tööd regulatiivsete dubleerimiste vähendamiseks ning rakenduslike juhiste väljatöötamiseks, mis toetaksid õigusselget ja ühtset kohaldamist. Horisontaalsed ja valdkondlikud õigusaktid, nt Euroopa Terviseandmeruumi määruses sätestatu, peaksid olema omavahel võimalikult hästi kooskõlas. See on oluline, et vältida muutuvate regulatsioonide osas vastuolusid ning otsida võimalusi muu kõrval ka tervisevaldkonnas kiirendada tehisintellekti jt innovaatiliste lahenduste kasutuselevõttu. Hetkel peavad valdkondlikku eriregulatsiooni olemasolu valguses liikmesriigid ja ettevõtjad mõtestama erinevaid regulatsioone, mis on keeruline ülesanne.</p>	Arvestatud

33.	Oluline on muu kõrval ka vähendada barjääre sektorite vahelises andmekasutuses nagu tervis, sotsiaal, haridus, tööturg, siseturvalisus, õiguskaitse jne. Tehisintellekti lahenduste väljatöötamise ja kliinilise valideerimise eelduseks on juurdepääs kvaliteetsetele reaalelu andmetele ja nende turvalise kasutamise võimalus. Tervisevaldkonnas on selleks loodud oluline õiguslik ja institutsionaalne raamistik Euroopa terviseandmeruumi määrusega.	Arvestatud Andmeruumide vaheline koostoime on Eesti seisukohtades kaetud.
34.	EL tasandil tuleks seega esmajärjekorras keskenduda määruse edukaks rakendamiseks vajalike eeltingimuste loomisele, sh jätkuvalt toetada liikmesriikides vajaliku taristu loomist ja andmehalduse võimekuse tõstmist. Tehisintellektil põhinevate tehnoloogiate laialdasem kasutamine tervisevaldkonnas on kooskõlas Eesti tervishoiu arengusuundadega ja valdkondlike arengukavadega (nt rahvastiku tervise arengukava, haiglavõrgu arengukava, e-tervise strateegia).	Arvestatud
35.	Eesti e-tervise strateegia seab keskseks eesmärgiks andmepõhise ja inimesekeskse tervishoiu arendamise, kus digilahendused ja andmete nutikas kasutamine toetavad nii tervishoiutöötajaid kui ka patsiente. Selleks on kavas parandada andmete kvaliteeti ja ühilduvust ning suurendada andmete edastamise kiirust ja kättesaadavust, et aidata kaasa andmete esmasele ja teisele kasutatavusele ja lisandväärtuse loomisele. Eestis kasutatakse TI-d juba mitmel moel: ravimite koostoimete hindamine, röntgen- ja kompuutertomograafia piltide analüüs, haiglate töö planeerimine. Eesti ettevõtted arendavad uusi lahendusi, näiteks neeruvähi varajaseks avastamiseks mõeldud tarkvara. Rinnavähi sõeluuringutes kasutatakse TI-d „kolmanda arvamuse” kahe radioloogi kõrval – tulemusena on diagnoosid täpsemad, mittevajalikke kordusuuringuid on vähem ja haigusi avastatakse varem.	Teadmiseks võetud
36.	Sotsiaalministeeriumil on koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga ning erialaliitude ja kõrgkoolidega välja töötamisel ka eraldi valdkondlik AI strateegia, mis käsitleb tehisintellekti kasutamist tervishoius.	

37.	Haridus- ja Teadusministeerium	<p>HelpDesk, mis aitab SME-de õigusaktidega seonduvate muresid lahendada. Kes selle eest vastutab, kas iga liikmesriik peab avama vastava teenuse? (mainitud lk 1).</p> <p>Hiljem mainitakse Data Act legal helpdesk-i. Ehk on seesama ning EL-ülene?</p>	Arvestatud
38.		<p>Strateegia eesmärk keskenduda tulemustele on tervitatav, kuid ühe põhilise probleemina on välja toodud potentsiaalsete teenusepakkujate tehniliste oskuste puudumine (lk1), kuid tehniliselt võimekamad ning juba turul olevad teenusepakkujad toovad tihti välja suuremate teenusepakkujate mittekoosvõimelisuse (nt poetšekid või terviseandmed, mida kogub kindel suur teenusepakkuja), mistõttu ei saa väiksemad teenusepakkujad lõppkliendile nende suurte poolt töödeldavate andmete alusel luua uusi innovaatilisi teenuseid, kuna nad lihtsalt ei väljasta andmeid. Seega küsimus on, kas see mainitud probleem on tegelikult tõestatud probleem. Hiljem täpsemalt, kuid SME-d tihtilugu ei mõtlegi luua innovaatilisi lahendusi (s.o tehnoloogiliselt innovaatilisi), mis on eraldiseisev probleem.</p>	Teadmiseks võetud
39.		<p>Kas plaanis on ka toetusmeetmed, et aidata kaasa avaandmete direktiivist ning rakendusaktidest tulenevate korralduste täitmisele? (lk 2, 11) Eriti kui need suurenevad, nt suurendatakse väärtuslike andmestike nimekirja.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuleb tekstis mainida, et avalik sektor saab ise ka kasu, taaskasutades teiste avalikustatud andmeid, mitte et andmeid tuleb avalikustada vaid SME-de jaoks. Samas, raha puudus andmete avalikustamiseks ning inimeste teadlikkuse madal määr on väga suured probleemid. - Keelemudelite treenimine (lk 12): kas avalik sektor peab hakkama keeleandmeid tootma/tagama, et saaks LLM-e treenida? - Positiivse erandina saab välja tuua sünteetiliste andmete loomise, mille jaoks on juba rahastusallikas määratud. 	<p>Osaliselt arvestatud</p> <p>Eesti saab siseriiklikult vajadusel vastavaid toetusmeetmeid kaaluda, nt keeleandmete kui väärtuslike andmestike avalikustamise toetamiseks.</p> <p>Eesti seisukohaks ei ole, et KOM peaks tegema toetusmeetmed avaliku sektori asutustele andmete avalikustamise toetamiseks.</p>

40.	Sõnaselgelt tuleb välja tuua, et erasektori andmeid on ka vaja, avalik sektor annab juba välja (või vähemalt on kindel nõue) avaandmete direktiivi jm alusel.	Arvestatud. Andmeruumide koostalitus puudutab nii era kui avalikku sektorit
41.	Euroopa andmekvaliteedi strateegia – strateegiline lähenemine andmekvaliteedile on tervitatav, kuid erinevate andmestike jaoks on erinevad vajadused, nt mõni andmestik peab olema kättesaadav reaajas, mõni pea 100% terviklikkusega. Tekib küsimus, kuidas luua sobivad nõuded, mis on kõigile vastuvõetavad (halduskoormuse tõus), kuid piisavalt karmid, et tagada andmete kvaliteeti. Kellele need uued nõuded kohalduvad: ainult avalikule sektorile?	Arvestatud.
42.	The Omnibus will repeal the Data Governance Act (DGA) and migrate its essential provisions into the Data Act. Obligations for data intermediaries will be clearer, lighter and voluntary to enable viable models and wider uptake. Väga kiiduväärt, kas võetakse arvesse ka arvamusi, mis anti DGAlle, aga algselt kõrvale jäeti?	Arvestatud. Eesti esitas kommentaarid omnibussile eraldi seisukohtadena.
43.	Kas muudatusi tehakse ka tehisintellekti seadusandlusesse (AI Act): „clarify that legitimate interest can be a legal basis for training AI, including the incidental processing of special categories of data; clarify the provisions on automated individual decision-making“, mis lihtsustaksid TI kasutamist?	Arvestatud. Eesti esitas kommentaarid omnibussile eraldi seisukohtadena.
44.	Digital Fitness Check on väga tervitatav, kuid võiks hoida silma lahti ka avaliku sektori halduskoormusele, sest nemad on suur sihtrühm, kellel palju kohustusi pandud andmete valdkonna seadlusandlusega. - Data Act legal helpdesk piletid peaksid olema sisendiks sellele.	Arvestatud.
45.	EU prioritseerimine on dokumendis tugevalt kaetud ja selle alatooniks, mis on väga tervitatav, kuid tuleb leida võimalus, kuidas ausatel tingimustel teha jätkuvalt koostööd suurte LLM pakkujatega, et need peegeldaksid ka tulevikus Euroopa vaateid ja tõeseid fakte.	Arvestatud.

46.	<p>Ei ole 100% kindlust, et Simpl cloud middleware kasutuselevõtt andmeturule sisenemise kergemaks teeks, sest ei ole toodud andmeid, kui palju andmeühendusi on selle abil juba loodud ning kui paljud SMEd sellega tuttavad on. Uurides allmärkust, on näha, et tegu on andmeruumide jaoks arendatud teenuse/tarkvaraga, mis „will be gradually transferred to the European data space community“, et pakkuda vabavaralist lahendust, mille abil andmeruumid muuta üldistele nõuetele vastavaks (andmete jagamise vaatest). See on parimal juhul pikaajaline protsess. Samuti jääb segaseks, milliste kuludega peavad arvestama olemasolevate „ökosüsteemide“ omanikud, et olla koosvõimelised. (eriti juhul kui ökosüsteemi all ei ole mõeldud juba andmeruumis olevaid sidusrühmasid.)</p>	Teadmiseks võetud.
47.	<p>Data Lab loomine ning haldamine Andmelaboritele on antud dokumendis määratud mitmeid põhirolle, kuid arusaamatuks jääb, kes nende loomise eest vastutab ning millisesse sektorisse kuulub andmelabor? Hetkel on need enamasti teadaolevalt ülikoolide all. Tulevikus „...will be set up independently“, kuid kelle poolt. (lk 8)</p>	Arvestatud
48.	<p>Dokumendis (lk 5) mainitakse SMEsid, kes hakkavad andmelaboritelt abi saama, et andmeid tehisintellekti rakenduste loomiseks/haldamiseks turvaliselt kasutada, mis on üllas eesmärk, kuid millised SMEd need olema peaksid? Tavalised SMEd ei ole Eestis tehisintellekti kasutuselevõtuga hiilanud. Alustavad heade andmepõhiste ärimudelitega SMEd vajaksid aga elujõulise teenuse/toote töös hoidmiseks andmelaborilt pikaajaliselt tuge.</p>	Arvestatud
49.	<p>Tekib küsimus, milline on ühe andmelabori ärimudel. Kas nad peavad ise endale kliente leidma, korraldama toetusvoorusid või innovatsioonipäevasid, et kaasata SMEsid, kes nende teenuseid tahaksid kasutada.</p>	Arvestatud
50.	<p>Dokumendis läbivalt mainitud rollide täitmiseks on andmelabori isikkoosseis kallis pidada, kuna seal peavad töötama kogunud andmeteadlased ja -spetsialistid. Sellised inimesed töötavad juba</p>	Arvestatud

		arendusfirmades, kes on mingil määral erasektori vastus andmelaboritele. Keeruline on aru saada, kust leitakse inim- ning ka rahaline ressurss, et andmelaboreid luua ja töös hoida.	
51.		S.o dokumendist saab tuletada, et andmelabori eesmärk on aidata erasektoril andmetele ligipääsu võimaldada, kuid samas on loetletud andmelabori tööde nimekiri väga tehnilisest ülesannetest õiguslike teadmiste jagamiseni. Andmelabor aitab „overcome various barriers“. Kelle poolt luuakse „technical infrastructure and tools“, mis on andmelaboritele lubatud/mõeldud? Kas riigis peab olema kindel arv data labs? Mis sellise teenuse hind ja hinnastamise mudel on? Kuidas käib kokku hetkel andmeteaduse firmade pakkumusega?	Arvestatud
52.		Küsitavad väited dokumendist: 1. Data labs will translate the availability of high-quality data into concrete AI deployment, serving as practical enablers that accelerate experimentation, adoption and scaling. – nõuab aega ja rahalisi vahendeid, tulenevalt huvitatud osapoolte arvust võib ressursivajadus kasvada ülisuureks.	Arvestatud
53.		2.Data labs will help overcome a key market failure: limited availability of diverse, high-quality data and reluctance to share privately held data for AI training. They will operate through existing access channels and frameworks without requiring direct data transfer. In doing so, data spaces remain the trusted infrastructures where data is governed and made available, while data labs can act as the operational interface that enables its safe, value-adding use for AI. – usaldusväärsed andmete jagamise teenused on tänuväär, kuid mitmed väljatoodud väited tekitavad küsimusi. Kes otsustab, milline piiratud ligipääsuga andmestik tuleb kättesaadavaks teha (kohe, kui üks SME seda palub?); millised veenismehhanismid on ühel andmelaboril (lisaks lubatud turvalisusele?), kui osavõtt on lõpuks ikkagi vabatahtlik.	Arvestatud